



การแปลบริบททางวัฒนธรรม กรณีศึกษาการแปลนวนิยายเรื่อง ใต้พัสดราภรณ์ ของมาร์ค ล็องบรง (หน้า 7-98)

ขนิษฐา กองทิพย์ จารุพินทุโสภณ* และสรรเพชญ เกตตะพันธ์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

Cultural Context Translation: A Case Study of the Translation of Marc Lambron's *Théorie du Chiffon* (Page 7-98)

Kanittha Kongtip Jarupintusophon and Sanpet Kettapan*

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 24 January 2022

Revised 6 May 2022

Accepted 8 May 2022

คำสำคัญ

การแปลแบบยึดความหมาย
บริบททางวัฒนธรรม
มาร์ค ล็องบรง
ใต้พัสดราภรณ์

Keywords:

The Interpretive Theory of
Translation,
cultural context,
Marc Lambron,
Théorie du chiffon

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปลบริบททางวัฒนธรรม โดยใช้กรณีศึกษาการแปลนวนิยายเรื่อง *ใต้พัสดราภรณ์* (*Théorie du chiffon*) ของ มาร์ค ล็องบรง (Marc Lambron) (หน้า 7-98) จากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทย นวนิยายเรื่องนี้เป็นงานเขียนแนวเสียดสีแฉดวงแพชชัน ดำเนินเรื่องในรูปแบบของบทสัมภาษณ์ โดย ฌ็อง-หลุยส์ โบฌูร์ (Jean-Louis Beaujour) ดีไซเนอร์ชื่อเสียงก้องโลกชาวฝรั่งเศสวัย 70 ปี ให้สัมภาษณ์กับเฮลเลน ดูว์มา (Hélène Dumas) นักเขียนนิยายชาวฝรั่งเศส ฌ็อง-หลุยส์ โบฌูร์เล่าประสบการณ์ชีวิต มุมมองในประเด็นต่าง ๆ ของแวดวงแฟชั่นและวิพากษ์วิจารณ์อย่างถึงพริกถึงขิง เขาวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ด้วยมุมมองที่เฉพาะตัว ไม่ใช่ภาพที่ผู้คนคุ้นชิน ในการแปลนวนิยายเรื่องนี้ให้ทำเทียบกับต้นฉบับทั้งในด้านเนื้อหา สลักการเขียน และผลกระทบทางอารมณ์ของผู้อ่านนั้น การแปลบริบททางวัฒนธรรมนับเป็นประเด็นที่ต้องใส่ใจ เพราะในงานเขียนแต่ละเรื่องมักสอดแทรกวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติใดชาติหนึ่ง คนต่างชาติต่างภาษาอาจไม่รู้จัก หรือรู้จักเพียงผิวเผิน จึงเป็นหน้าที่ของผู้แปลที่จะพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงบริบททางวัฒนธรรมที่ไม่คุ้นเคย และเข้าใจสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสารอย่างแท้จริง บทความเรื่องนี้ได้รวบรวมตัวอย่างต้นฉบับและบทแปลที่มีปัญหาในการถ่ายทอดให้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจมาจำนวนหนึ่ง ในแต่ละตัวอย่างจะวิเคราะห์ปัญหาที่พบ และวิธีแก้ปัญหาที่ใช้ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สนใจนำไปปรับใช้ได้

* Corresponding author

E-mail address: kj.kanittha@gmail.com

Abstract

The objective of this article is to analyse the cultural context translation using the translation of Marc Lambron's *Théorie du chiffon* (Page 7-98) from French into Thai as a case study. This novel is a sarcasm on fashion. The story is narrated in the form of an interview between Jean-Louis Beaujour, 70, a world-famous French designer and Hélène Dumas, a writer. Jean-Louis Beaujour talks about life experiences and about various issues of the fashion industry; and criticizes harshly. He presents his analysis with a particular perspective to which people may find offensive. To translate this novel to be equal to the original novel in terms of content, style, and emotional impact on the reader, one of the problems is the cultural context. Novels often contain lifestyle, custom, tradition, belief, values, etc., that are unique to a particular nation, and that foreigners of different languages may not know. It is the duty of the translators to consider appropriate approaches to give access to cultural contexts to which they are unfamiliar and make the readers understand what the author truly wants to communicate. This article compiles some examples from the original text and the translated one having some difficulties in conveying meaning to Thai readers. In each example, the problem found is analyzed and the solution used as a guideline is proposed.

1. บทนำ (Introduction)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปลบริบททางวัฒนธรรม โดยใช้กรณีศึกษาการแปลนวนิยายเรื่อง *ใต้พัสดราภรณ์* (*Théorie du chiffon*) ของ มาร์ค ล็องบรง (Marc Lambron) (หน้า 7-98) จากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทย การแปลนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เขียนสนใจศึกษาประเด็นนี้ เนื่องจากเวลาที่ตรวจแก้บทแปลเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม มักพบว่าไม่สามารถแปลไปในลักษณะเดียวกับต้นฉบับได้ เนื่องจากคิดว่าผู้อ่านคนไทยอาจไม่เข้าใจ หรือเข้าใจไม่ถึงนัยยะที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อ หลังจากพบความหมายที่สื่อผ่านภาษาต้นฉบับจากการค้นคว้าข้อมูลจากหลายแหล่ง รวมถึงปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเจ้าของภาษา ผู้เขียนยังพบว่าต้องหาวิธีพูดในลักษณะที่จะทำให้ผู้อ่านคนไทยเข้าใจ โดยต้องแปลให้ชัดเจนด้วยการเพิ่มข้อมูลบางอย่าง อธิบายเพิ่มเติม หรือแม้กระทั่งเพิ่มสำนวนไทย

เพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงอารมณ์ที่สื่อผ่านต้นฉบับ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงจัดทำบทความนี้ขึ้น เพื่อจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจ

การแปลนวนิยายดังกล่าวใช้หลักและแนวทางการแปลของทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย (Théorie interprétative de la traduction) ของสถาบันชั้นสูงด้านการล่ามและการแปล (École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs หรือ ESIT) มหาวิทยาลัยปารีส 3 (L'Université Paris III Sorbonne nouvelle) ประเทศฝรั่งเศส ผลงานของ เดอลีล (Jean Delisle) (1993) ได้ให้คำจำกัดความการแปลแบบยึดความหมายไว้ว่า

การแปลแบบยึดความหมายเป็นการทำงานในระดับวาทกรรมหรือระดับตัวบท เป็นการสร้างบทแปลที่มีความหมายตรงกับต้นฉบับและมีรูปแบบที่เท่าเทียมกัน ในการแปลแบบนี้ ผู้แปลและล่ามจะทำความเข้าใจความหมายของวาทกรรมและตัวบท (รวมถึงการผล่ออกจากภาษา) จากนั้นจะกระทำต่อความหมายราวกับเป็นความคิดของเขาเอง และถ่ายทอดความคิดนั้นในวาทกรรมอันใหม่ที่เป็นภาษาที่แตกต่าง (ขั้นตอนการเขียนบทแปล) การแปลแบบยึดความหมายไม่ใช่สิ่งที่เรียกกันว่า “การแปลอิสระ” ซึ่งเป็นการแปลที่มักจะตัดทิ้งหรือเพิ่มเติมสิ่งต่าง ๆ จำนวนมาก รวมถึงมักจะปรับเปลี่ยนลำดับความคิด (p. 48) (เป็นสำนวนแปลของผู้เขียนบทความ)

เมื่อศึกษาต้นฉบับ จะพบว่าสิ่งที่สื่อผ่านภาษา นอกจากจะเป็นประเด็นความคิด ความคิดเห็น อารมณ์ความรู้สึกแล้ว ยังมีบริบททางวัฒนธรรมแทรกอยู่ด้วยเนือง ๆ แม้ว่าภาษาและวัฒนธรรมจะไม่ใช้สิ่งเดียวกัน แต่ก็เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันจนไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ ในบทความเรื่อง “ภาษาและวัฒนธรรม: ความหมาย ความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างกัน” พระอุดมธีรคุณและบัณฑิตกา จารุมา (2563) ได้สรุปความหมายของภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองสิ่งไว้ว่า

ภาษาเป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวันตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการสื่อสาร ส่วนวัฒนธรรมเป็นเรื่องทุกอย่างที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตมนุษย์ ดังนั้น ภาษาและวัฒนธรรมจึงมีลักษณะคล้ายกันในแง่ที่ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและทุกคนสามารถเรียนรู้ได้จนทำให้เกิดความหมายที่เข้าใจตรงกัน โดยทั้งภาษาและวัฒนธรรมถูกสืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งจนกลายเป็นระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ การปฏิบัติอันเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะของคนกลุ่มนั้น (น. 57)

พระอุดมธีรคุณและบัณฑิตกา จารุมา (2563, น. 60-61) เห็นว่าภาษาและวัฒนธรรมไม่สามารถแยกขาดจากกันได้เพราะ 1) ภาษาคือวัฒนธรรม เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างคนที่มีความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมแบบเดียวกัน ภาษามีความเป็นเอกลักษณ์สื่อสารได้เฉพาะสำหรับกลุ่มคนที่ใช้ภาษาเดียวกัน และ 2) ภาษาสะท้อนวัฒนธรรมเนื่องจากภาษาสะท้อนความคิดและทัศนคติของผู้พูด สะท้อนสถานภาพของคนและค่านิยมในสังคม รวมถึงสะท้อนถิ่นที่อยู่อาศัยได้ด้วย

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ครอบคลุมวิถีชีวิตโดยรวมของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องแต่งกาย ที่อยู่อาศัย ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความคิด ความเชื่อ ศาสนา รวมไปถึงศิลปะ วรรณกรรม ดนตรี และอื่น ๆ อาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่เป็นตัวตนของมนุษย์ที่อยู่ในประชาคมนั้น และความเป็นตัวตนนี้ยังสื่อผ่านการแสดงออกในทุก ๆ รูปแบบ โดยเฉพาะภาษาของประชาคมนั้น (ขนิษฐา, 2560, น. 92) สำหรับทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย ผู้ที่จะเป็นนักแปลจะต้องมีความรู้ทางภาษาต่างประเทศและภาษาแม่อย่างดี และโดยปกติแล้วการรู้ภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นอย่างดีก็ย่อมหมายถึงการรู้จักผู้คนของประเทศนั้นและวิถีชีวิต วัฒนธรรมของพวกเขาด้วย อย่างไรก็ตาม การส่งต่อบริบททางวัฒนธรรมก็ยังเป็นประเด็นการแปลที่สำคัญ โดยผู้แปลต้องพิจารณาตั้งแต่ประเภทของงานเขียน ความสำคัญของบริบททางวัฒนธรรมที่มีต่อตัวบทโดยรวม ความห่างไกลระหว่างวัฒนธรรมต้นทางและปลายทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ร่วมของผู้อ่านบทแปล

นอกจากนี้ แนวทางแก้ไขปัญหาในการแปลบริบททางวัฒนธรรมไม่มีสูตรสำเร็จ หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ที่มีลักษณะสากล ผู้อ่านทุกชาติภาษาอาจเข้าใจได้โดยง่าย แต่หากเป็นเรื่องของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม คุณค่าทางจริยธรรม ฯลฯ มักเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติใดชาติหนึ่ง คนต่างชาติต่างภาษาอาจรู้จักเพียงผิวเผิน แนวทางแก้ปัญหาก็พบได้บ่อยคือการให้ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจได้อย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตาม การให้ข้อมูลเพิ่มเติมต้องทำเท่าที่จำเป็นเพื่อเปิดโลกทัศน์ของผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านเติมเต็มสิ่งที่ไม่รู้ หรือได้รู้จักวัฒนธรรมของผู้อื่น การเพิ่มข้อมูลที่ไม่จำเป็น หรือการให้ข้อมูลที่มากเกินไป อาจทำให้ผู้อ่านเบื่อหน่าย หรืออาจทำให้โครงสร้างภายในผลงานเสียหายได้

การศึกษาประเด็นการแปลบริบททางวัฒนธรรมในนวนิยายเรื่อง *ใต้กัศตราบารณ์* มีความน่าสนใจ เนื่องจากผลงานเรื่องนี้ถูกระบุว่าเป็นงานประเภท *Sotie* ซึ่งเป็น “ละครชวนหัวรูปแบบหนึ่งที่นิยมเล่นในศตวรรษที่ 15-16 ของฝรั่งเศส โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้คนในช่วงงานวันนักบุญทารกผู้วิมลมรณสักขี (*Les jours des*

saints innocents)” ลักษณะของละครข้างต้นจะเป็นการนำความจริงในสังคมหรือวัฒนธรรมชนบทประเพณีมากลับด้านเป็นผลให้ผู้คนรู้สึกว้าเหว่เป็นเรื่องราวในสังคม (Émile Picot, 1878, p. 236 อ้างถึงในสรรเพชญ์ เกตตะพันธ์, 2564, น. 65) งานเขียนชิ้นนี้ดำเนินเรื่องในรูปแบบของบทสัมภาษณ์ โดย ฌ็อง-หลุยส์ โบฌัวร์ (Jean-Louis Beaujour) ดีไซเนอร์ชื่อเสียงก้องโลกชาวฝรั่งเศสวัย 70 ปี ให้สัมภาษณ์กับเฮเลน ดูว์มา (Hélène Dumas) นักเขียนนิยายชาวฝรั่งเศสวัย 50 ต้น ๆ บทสัมภาษณ์นี้ได้นำไปตีพิมพ์ในนิตยสารอเมริกัน ฌ็อง-หลุยส์ โบฌัวร์เล่าประสบการณ์ชีวิต มุมมองในประเด็นต่าง ๆ ของแวดวงแฟชั่นและวิพากษ์วิจารณ์อย่างถึงพริกถึงขิง เขาชำแหละแวดวงแฟชั่นและนำเสนอมุมมองที่แตกต่างจากที่ผู้คนคุ้นเคย เวลาเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เขามักสอดแทรกมุมมองที่เฉพาะตัว นำเสนอภาพต่าง ๆ อย่างแหลมคม และที่สำคัญ เขาเชื่อมโยงสิ่งที่กล่าวถึงไปยังสิ่งอื่น ๆ ที่หากอ่านผ่าน ๆ ผู้อ่านอาจสงสัยว่าสิ่งที่เขาเชื่อมโยงอยู่นั้นเกี่ยวข้องกันอย่างไร เขามักสอดแทรกเรื่อง เทพปกรณัมกรีก-โรมัน การบูชาปิศาจ งานศิลปะต่าง ๆ งานเทศกาล ตำนาน นิทานปรัมปรา ซึ่งล้วนแสดงถึงความเป็นคนรอบรู้ของฌ็อง-หลุยส์ โบฌัวร์ นอกจากนี้เนื่องจากเป็นงานเขียนเชิงเสียดสีวงการแฟชั่นชั้นสูง ฌ็อง-หลุยส์ จึงมักใช้น้ำเสียงประชดประชัน เหยียดหยามดูแคลนอยู่บ่อยครั้ง ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องเข้าไปให้ถึงอารมณ์ความรู้สึกของฌ็อง-หลุยส์ และเลือกมุมมองในการนำเสนอที่สอดคล้องกับน้ำเสียงในการเล่าเรื่องของเขา

นอกจากนี้ งานเขียนของมาร์ค ล็องบรองเรื่องนี้ แม้จะเป็นเรื่องราวในวงการแฟชั่นและมีตัวละครบางตัวที่อาจอ้างอิงบุคคลที่มีอยู่จริง แต่จะเห็นได้ว่าไม่ใช่ลักษณะของงานชีวประวัติที่ผู้อ่านสามารถอ้างอิงบุคคลได้อย่างชัดเจน การสร้างตัวละครฌ็อง-หลุยส์ แม้จะมีข้อมูลว่าเป็นการสังเคราะห์บุคลิกลักษณะของดีไซเนอร์ร่วมสมัยกับเขา ซึ่งได้แก่ อูแบร์ เดอ จิวองซี (Hubert de Givenchy) อีฟส์ แซงต์ โลรองต์ (Yves Saint Laurent) คาร์ล ลากอร์เฟลด์ (Karl Lagerfeld) และปีแอร์ การ์แดง (Pierre Cardin) แต่ก็ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าตัวละครฌ็อง-หลุยส์สะท้อนภาพของดีไซเนอร์ชื่อดังคนใด

ในการแปล *ไตท์สตรากรณ* ปัญหาสำคัญส่วนหนึ่งอยู่ตรงที่เมื่อค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและทำความเข้าใจสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อแล้ว ต้องพิจารณาว่าจะเขียนบทแปลอย่างไรเพื่อสื่อความและอารมณ์ให้ครบถ้วนชัดเจน ในการเขียนบทแปล นอกจากจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องของเนื้อความและลีลาการเขียนแล้ว ยังต้องพิจารณาว่าผู้อ่านบทแปลเข้าใจสิ่งที่สื่อผ่านบทแปลได้ดีเพียงใด ยิ่งกว่านั้น ผู้แปลควรคำนึงถึงหลักการที่ว่า ภาษาแต่ละภาษามีมุมมองในการนำเสนอสิ่งเดียวกันด้วยวิธีที่อาจแตกต่างกัน และแต่ละภาษามีสัดส่วนของการสื่อสารแบบตรงไปตรงมากับการสื่อแบบแฝงนัยที่ไม่เหมือนกัน ผู้แปลจึงควรให้

ความสำคัญกับการใช้ภาษาปลายทางที่เป็นธรรมชาติ ใช้วิธีพูดและนำเสนอแบบเจ้าของภาษา เพื่อให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจอย่างถ่องแท้

ผู้แปลควรต้องกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มผู้อ่านเป้าหมายเพื่อใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาว่าผู้อ่านจะเข้าใจบทแปลได้ดีหรือไม่ สำหรับการแปลเรื่อง *ใต้ภัตตาคาร* ผู้เขียนมองว่าผู้อ่านเป้าหมายน่าจะเป็นคนไทยที่สนใจเรื่องราวในฝรั่งเศส เป็นคนที่รู้ภาษาและวัฒนธรรมฝรั่งเศสพอสมควร

2. การวิเคราะห์บทแปล

ผู้เขียนได้รวบรวมตัวอย่างบทแปลประเด็นทางวัฒนธรรมที่อาจสร้างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนให้กับผู้อ่าน หากแปลตรงตามต้นฉบับ และจัดแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมด้านวงการแฟชั่น วัฒนธรรมด้านศิลปะ วัฒนธรรมด้านศาสนาและวัฒนธรรมด้านการกีฬา สำหรับการอ้างอิง ข้อความจากต้นฉบับจะระบุเลขหน้าของหนังสือ *Théorie du chiffon* ฉบับ ค.ศ. 2009 ซึ่งจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Grasset และข้อความจากบทแปลจะระบุเลขหน้าในวิทยานิพนธ์ และในแต่ละตัวอย่าง ผู้เขียนจะวิเคราะห์ปัญหาที่พบและวิธีแก้ปัญหา เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สนใจนำไปปรับใช้ได้ต่อไป

2.1 วัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

— La silhouette idéale de Jean-Louis, c'est une dame de Shanghai en robe de grand soir qui aime l'accordéon des chanteuses de caboulots. (p. 10)

บทแปล

— หุ่นในอุดมคติของเขาคือคุณนายจากเซี่ยงไฮ้ในชุดราตรีผู้ชื่นชอบเพลงซักของนักร้องในผับข้างทาง ซึ่งเป็นการผสมผสานสไตล์ตะวันตกและตะวันออก (น. 8)

ตัวอย่างนี้อยู่ในช่วงแรกของงานเขียน ซึ่งเป็นการเกริ่นนำที่พูดถึงการเริ่มทำงานเป็นดีไซเนอร์ของฌ็อง-หลุยส์ โบฌัวร์ เนื้อความตอนนี้พูดถึงรูปร่างผู้หญิงในอุดมคติของฌ็อง-หลุยส์ว่าเป็นรูปร่างของคุณนายจากเซี่ยงไฮ้ในชุดราตรี แต่ข้อความต่อมาที่พูดถึงความชื่นชอบเพลงซักของพวกนักร้องในผับข้างทางนั้น ผู้เขียนมองว่าน่าจะสื่อถึงลักษณะของความเป็นตะวันตกซึ่งจะแตกต่างจากส่วนแรกที่เป็นเรื่องของหญิงตะวันออก และหากแปลตามเนื้อความในต้นฉบับเท่านั้น ผู้เขียนก็คิดว่าผู้อ่านบทแปลจะมองไม่เห็นประเด็นที่ผู้ประพันธ์ต้องการ

นำเสนอ จึงคิดว่าควรจะได้ข้อมูลเพิ่มเติมที่เกิดจากการตีความ “ซึ่งเป็นการผสมผสานสไตล์ตะวันตก และตะวันออก” เข้าไป

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

— Là, on attire toutes les créatures dans la force de l'âge dotées d'un mari ennuyeux, ce qui est presque un pléonasme. Très bon filon. (p. 33)

บทแปล

— เราก็จะดึงดูดผู้หญิงทุกคนที่อยู่ในวัยที่มีทุกอย่างเพียบพร้อม รวมถึงมีสามีที่น่าเบื่อหน่าย เรียกได้ว่าเป็นผีเน่า โลงศพ ช่างเป็นสถานการณ์ที่ดีมาก (น. 27)

ปัญหาในการแปลตัวอย่างนี้อยู่ที่ “ce qui est presque un pléonasme.” un pléonasme หมายถึงการใช้คำซ้ำ หรือคำพ้องความหมายโดยไม่จำเป็น ในที่นี้ ผู้ประพันธ์ต้องการบอกว่าหญิงที่อยู่ในวัยที่มีทุกอย่างมักจะมีสามีที่น่าเบื่อหน่าย สองสิ่งนี้เป็นของคู่กัน แต่หากแปลตรงตัวว่าสองอย่างนี้แทบจะเป็นคำซ้ำกัน ก็ไม่สื่อความหมาย ผู้เขียนจึงหาคำที่มักใช้คู่กัน ความหมายคล้ายกัน ก็ได้คำว่า ผีเน่า กับ โลงศพ ซึ่งเหมาะสมกับบริบทของคู่รักที่ไม่ได้เรื่องทั้งคู่ การเพิ่มสำนวนไทยตรงนี้จะทำให้อ่านชาวไทยเข้าใจทั้งความหมายและอารมณ์ที่สื่อ โดยไม่ต้องอธิบายเพิ่มเติม

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

— Il faut la transformer en derviche tourneur de la carte de crédit. On y arrive. (p. 35)

บทแปล

— เราต้องเปลี่ยนหล่อนให้กลายเป็นพวกจ่ายบัตรเครดิต รูดบิต รูดบิต เราทำสำเร็จแล้วแหละ (น. 29)

ปัญหาในการแปลประโยคนี้อยู่ตรงคำว่า “derviche tourneur” ซึ่งเป็นคำที่ชาวยุโรปใช้เรียกนักบวชนิกายซุฟี (le soufisme) ที่มีพิธีกรรมด้วยการรำรำหมนตัว ซึ่งจะเร่ร่อนขึ้นเรื่อยๆ เป็นสภาวะของการเข้า “ฌาน” เพื่อการเข้าถึงพระเจ้า แต่หากมองในบริบทแวดล้อมที่เป็นเรื่องของการใช้บัตรเครดิต น่าจะหมายถึงการไปรูดไปรูดมา ทำให้นึกถึงสโลแกนการใช้บัตรเครดิตที่คนไทยคุ้นเคย ที่ใช้ว่า “รูดบิต รูดบิต” ทำให้แปลว่า “เปลี่ยนผู้หญิงให้เป็นพวกจ่ายบัตรเครดิต รูดบิต รูดบิต” การใช้คำกล่าวที่คนไทยคุ้นเคย ผู้อ่านชาวไทยจะเข้าใจสิ่งที่ต้องการสื่อได้ทันที

ตัวอย่างที่ 4

ต้นฉบับ

— Vous ne pouvez pas dire ça des grandes dames de la côte Est. (p. 73)

บทแปล

— คุณไม่ควรพูดถึงสุภาพสตรีผู้ยิ่งใหญ่ของชายฝั่งตะวันออกซึ่งเป็นย่านคนรวยอย่างนี้นะ (น. 58)

ต้นฉบับพูดถึงสุภาพสตรีผู้ยิ่งใหญ่ของชายฝั่งตะวันออก เมื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมจึงพบว่า เป็นย่านที่มีเมืองสำคัญ ๆ หลายแห่ง และเป็นย่านที่ขึ้นชื่อทางเศรษฐกิจ ผู้เขียนจึงตัดสินใจเพิ่มข้อมูลเข้าไปว่า “ซึ่งเป็นย่านคนรวย” เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจตรงกัน

ตัวอย่างที่ 5

ต้นฉบับ

— Ils font une école de commerce parce que le grand-père, qui avait une boutique à Oran, a bravement rouvert après 1962 un commerce de boutons de guêtres dans la rue de Turbigo, avant de le transformer en ligne de sportswear qui a fini par être cotée au second marché. (p. 97)

บทแปล

— พวกเขากำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนธุรกิจเพราะปู่ของเขาซึ่งเคยมีร้านอยู่ที่เมืองโอรานได้อาจหาญกลับมาเปิดร้านขายของสัพเพเหระที่ถนนตูร์บิโก หลังจาก ค.ศ. 1962 ในเวลาต่อมาก็ได้เปลี่ยนมาขายชุดกีฬาแทน แล้วก็มาจบลงด้วยการถูกจัดอยู่ในตลาดหุ้นระดับรอง (น. 77)

ปัญหาในการแปลตัวอย่างนี้อยู่ที่ boutons de guêtres หลังจากค้นหาความหมายในพจนานุกรม ในครั้งแรกผู้เขียนแปลว่าเข็มวงแหวนนางฟ้า แต่ผู้เชี่ยวชาญเจ้าของภาษาให้ความเห็นว่าไม่น่าจะใช้ความหมายที่ถูกต้อง เนื่องจากคงไม่มีร้านค้าที่ขายเฉพาะเข็มอย่างเดียว boutons de guêtres ยังสามารถหมายถึงกระดุมที่ไว้ติดปกอกขา ก้นหนาวได้ด้วย อย่างไรก็ดี ไม่มีร้านค้าที่จะวางขายกระดุมประเภทนี้โดยเฉพาะ อีกทั้งกระดุมพวกนี้ไม่ได้เป็นของมีราคา เป็นของใช้ธรรมดาทั่วไป ตรงนี้ผู้ประพันธ์น่าจะต้องการสื่อถึงการขายสินค้าราคาถู ๆ ผู้เขียนจึงตัดสินใจใช้ “ขายของสัพเพเหระ” แทน

ตัวอย่างที่ 6

ต้นฉบับ

— De quel droit, je vous le demande, pourraient-elles annexer mes robes alors qu'elles n'ont pas le droit d'emporter chez elles un seul fauteuil du Mobilier national ? Je ne suis pas le vestiaire de la République ! (p. 93)

บทแปล

— ฉันถามคุณหน่อยเถอะ หล่อนมีสิทธิ์อะไรจะมายึดพวกชุดเดรสของฉัน ทั้ง ๆ ที่หล่อนไม่มีสิทธิ์เอาเก้าอี้แม้แต่ตัวเดียวจากศูนย์อนุรักษ์เครื่องเรือนของชาติอย่างโมบิลีเยร์ นาซียงนาล กลับไปตั้งที่บ้าน ห้องเสื้อฉันไม่ได้เป็นที่เก็บเสื้อผ้าของชาติสักหน่อย (น. 74)

ผู้เขียนตัดสินใจว่าควรเพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับ Mobilier national เข้าไปในบทแปล เพื่อให้ผู้อ่านชาวไทยรู้ว่านี่เป็นสถานที่อนุรักษ์เครื่องเรือนแห่งชาติฝรั่งเศส

2.2 วัฒนธรรมด้านวงการแฟชั่น

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

— Une énigme, je vous dis. Comme si les victimes de la mode ne savaient pas qu'elles vont mourir, et qu'avant cette échéance il est possible d'arracher à la vie autre chose que trois pia-pia devant des tissus chamarrés. Tous ces ilotes sont des sansonnets. On leur a énuclé le cortex. (p. 27)

บทแปล

— เป็นปริศนาก็แล้วกัน เหมือนกับว่าพวกเหยื่อแฟชั่นเหล่านี้ไม่เคยรู้มาก่อนเลยว่าพวกเขาจะต้องตาย และก่อนจะถึงวันนั้น ก็เป็นไปได้ว่าบางอย่างจะถูกกระชากออกไป เป็นได้เพียงนกช่างเจ็ยแจ้วสามตัวตรงหน้าผ้าที่ตกแต่งประดับประดา พวกช็อบบี้เหล่านี้ก็เป็นเหมือนพวกนกกิ้งโครงที่โดนเลาะสมองออกนั้นแหละ (น. 22)

ตัวอย่างนี้ผู้ประพันธ์กล่าวถึงพวกเหยื่อแฟชั่นที่เขามองว่ามักจะเป็นพวกไร้สมอง พุดจาไรสาระไปเรื่อยเปื่อย เขาเปรียบเทียบคนพวกนี้กับนก คำว่า pia-pia มาจากเสียงของไก่กวง และยังสื่อความถึงคนที่พูดเพ้อเจ้อ ส่วน sansonnet ก็หมายถึง นกกิ้งโครงพันธุ์ยุโรป หรือผู้ชายแมงดา หรือพวกคนช็อบบี้ ผู้เขียนพยายามเก็บความหมายที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อคือเปรียบเทียบพวกเหยื่อแฟชั่นว่าเป็นคนไม่มีสมอง เจ็ยแจ้วไปวัน ๆ เหมือนนกกิ้งโครงที่ถูกเลาะสมองออกไป

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

— Je ne doute pas que vous ayez des oreilles, Hélène. Le truc de l'égérie, oui, ça définit assez bien le côté écartelé des actrices françaises. D'un côté, elles dépendent pour leurs rôles d'un milieu professionnel qui affiche volontiers les positions politiques les plus outrancièrement avancées. Che Guevara, entre dans ce corps ! De l'autre côté, elles ne dédaignent jamais les entrées d'argent que leur vaut un contrat mirifique avec un grand joaillier. La main sur le cœur, l'œil sur le cabochon. (p. 51)

บทแปล

— แหม เอเลน ฉันก็ไม่สงสัยเลยว่าคุณมีหู งานพีรีเซ็นเตอร์เนี่ย ไซเลยแหละ มันสามารถอธิบายลักษณะที่แตกต่างของพวกนักแสดงสาวชาวฝรั่งเศสได้ดีทีเดียว ในมุมหนึ่ง หล่อนทำงานในวงการที่สามารถจใจประกาศสถานะทางการเมืองที่ก้าวหน้าแบบสุดโต่งได้ โอ้ เซ เกวารา ก็อยู่ในกลุ่มนี้! ส่วนอีกมุมหนึ่ง พวกหล่อนก็ไม่เคยถูกช่องทางหารายได้ที่เกิดจากการเซ็นสัญญาที่พิเศษกับพ่อค้าเพชรพลอยรายใหญ่ แหม งานหลวงไม่ให้ขาด งานราษฎร์ไม่ให้เสีย มือพวกหล่อนจับเพชรรูปหัวใจ แต่ตามองไปที่เพชรหลังเบียร์ (น. 42)

ตัวอย่างนี้ผู้ประพันธ์พูดถึงพีรีเซ็นเตอร์สินค้าต่าง ๆ ที่นอกจากจะทำงานในวงการของพวกเธอแล้ว ก็อาจไปรับงานเดินแบบโชว์สินค้าอื่น ๆ เพิ่มอีกด้วย ต้นฉบับกล่าวว่า “มือพวกหล่อนจับเพชรรูปหัวใจ แต่ตามองไปที่เพชรหลังเบียร์” ซึ่งหมายถึงว่าหล่อนชื่นชอบเพชรทั้งสองแบบ ผู้เขียนจึงเพิ่มสำนวนไทย “งานหลวงไม่ให้ขาด งานราษฎร์ไม่ให้เสีย” ซึ่งหมายถึงทำงานไม่บกพร่องทั้งงานหลักและงานรอง ก็จะทำให้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อได้ดีขึ้น

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

— Toutes les garces de la presse américaine, notamment, attendent que je me prenne les pattes dans le fil. Elles sont là, placées au premier rang pendant les défilés, celles qui sont nées dans le Nebraska et font semblant de tomber d'un gratte-ciel, celles qui ont des nids d'oiseaux en guise de coiffure, celles qui ressemblent à des prérodactyles perchés sur une falaise jurassique. (p. 71)

บทแปล

— พวกสื่ออเมริกันสารเลวทั้งหลายที่เผ่าคอยให้ฉันเปลี่ยงปล้ำ พวกหล่อนจะเสนอหน้าอยู่ที่นั่งแถวหน้าสุดเวลาจัดแพชั่นโชว์ แล้วนางพวกที่เกิดแถวรัฐบาลนอกอย่างเนแบรสกา ก็จะตัดจริตเหมือนกับบ่วงลงมาจากตีกระฟ้า ทรงผมพองฟูก็เหมือนรังนก พวกหล่อนเป็นเหมือนกับไดโนเสาร์เทอโรแดคทิลในยุคจูแรสสิกที่ยืนเกาะอยู่ริมหน้าผาเฝ้ารอขยำเหยื่อ (น. 57)

ในบริบทนี้เมือง-หลุยส์พูดถึงพวกบรรณาธิการนิตยสารอเมริกัน เขามองว่าพวกหล่อนไม่ได้สนับสนุนเขา แต่มาดูแพชั่นโชว์ของเขาเพื่อจะมาซ้ำเติมหากเขาเปลี่ยงปล้ำ นอกจากนี้เขายังดูหมิ่นพวกที่มาจากรัฐเนแบรสกา ซึ่งเป็นรัฐห่างไกลความเจริญ เขาวิจารณ์การแต่งตัวและพฤติกรรมของพวกหล่อน นอกจากนี้ เขาเปรียบเทียบพวกหล่อนว่าเป็นเหมือนไดโนเสาร์ที่เกาะอยู่บนหน้าผายุคจูแรสสิก ในการเขียนบทแปล ผู้เขียนตัดสินใจเพิ่มข้อความ “รัฐบาลนอก” เข้าไปเพื่อให้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจทัศนคติของผู้ประพันธ์ และเพิ่ม “เฝ้ารอขยำเหยื่อ” เพื่อให้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจวัตถุประสงค์ของพวกบรรณาธิการนิตยสารอเมริกัน

2.3 วัฒนธรรมด้านวรรณกรรม ศิลปะและดนตรี

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

— Je vous ai donné la petite musique poétique et française, c'est ce que l'Amérique attend. Les feuilles mortes se ramassent à la pelle, mais ils ne m'ont pas oublié. (p. 19)

บทแปล

— สิ่งที่ฉันให้สัมภาษณ์กับคุณไปแล้วเป็นดั่งเพลงของอีฟส์ มงตองที่มาจากบทกวีฝรั่งเศสสั้น ๆ ของฌาคส์ เพรแวรต์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวอเมริกันรอคอย ใม่ร่วงถูกกวาดไปกองรวมไว้ แต่พวกเขาก็ยังไม่ลืมฉัน (น. 16)

ตัวอย่างนี้มีความน่าสนใจตรงที่อ้างอิงไปถึงบทเพลงและบทกลอนของฝรั่งเศส ทั้งยังมีประโยคที่นำมาจากเนื้อเพลงปรากฏอยู่ด้วย นั่นคือ *Les feuilles mortes se ramassent à la pelle* ดังนั้น ผู้เขียนจึงแน่ใจว่าผู้ประพันธ์ตั้งใจสื่อถึงเพลง *Les feuilles mortes* ของ อีฟส์ มงตอง (Yves Montand) ที่นำเนื้อร้องมาจากบทกวีสั้น ๆ ของฌาคส์ เพรแวรต์ (Jacques Prévert) เมื่อได้ข้อมูลส่วนนี้แล้ว ก็พยายามทำความเข้าใจว่าทำไมเมือง-หลุยส์ โบมัวร์พูดถึงเพลง ประกอบกับหากดูบทสัมภาษณ์ก่อนหน้าจะเห็นว่ามีบทกวีถูกยกไประยะเวลาหนึ่งแล้ว และเหมือนจะเตรียมจบบทสัมภาษณ์ในครั้งนั้น แต่ต่อมามีเมือง-หลุยส์ก็กลับมาพูดต่อ และ

พูดกันไปอีกช่วงหนึ่งก่อนจบการสัมภาษณ์อย่างแท้จริง ดังนั้น การที่ในตัวอย่างนี้ ฌ็อง-หลุยส์พูดว่าได้ให้บทเพลง บทกลอนฝรั่งเศสไปแล้ว ย่อมหมายถึงเขาเปรียบบทสัมภาษณ์ก่อนหน้าว่าเป็นบทเพลง บทกลอนแบบฝรั่งเศส ที่น่าจะถูกใจชาวอเมริกัน ผู้เขียนจึงตัดสินใจเปรียบเทียบให้ดูชัดเจนในบทแปลยิ่งขึ้นกว่าในต้นฉบับ รวมถึงให้รายละเอียดเพิ่มว่าเป็นเพลงของอีฟว์ มงตอง ที่มาจากบทกลอนของฌาคส์ เพรแวร์ต์ เพื่อให้ผู้อ่านชาวไทยได้รายละเอียดที่ครบถ้วน

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

— Je ne suis pas maso. Vous avez déjà vu un homme protester quand on l'élève glorieusement au-dessus de lui-même ? Mais croyez-vous qu'il soit agréable d'être plébiscité par des cervelles de noisette ? De jouer du pipeau pour entraîner les souris dans la rivière ? (p. 27-28)

บทแปล

— ฉันไม่ได้เป็นมาโซคิสต์ที่จะมีความสุขเมื่อได้รับความเจ็บปวดสักหน่อย คุณเคยเห็นคนที่ลุกมาโวยวายเวลาที่ผู้คนยกย่องให้เกียรติเขาเกินจริงไหมล่ะ และคุณคิดว่าเขาจะพึงพอใจไหมที่ถูกเลือกจากพวกสมมงนึมทั้งหลาย เขาจะชอบใจไหมที่ต้องเป่าปี่เพื่อลวงหนูทั้งหลายไปกระโจนลงในแม่น้ำอย่างในนิทานคนเป่าปี่แห่งฮาเมลิน (น. 22)

ในตัวอย่างนี้ผู้เขียนเพิ่มรายละเอียดที่เกี่ยวกับมาโซคิสต์เข้าไปทั้งที่รู้ว่าคนไทยก็น่าจะรู้จักความหมายของชาดิสต์-มาโซคิสต์ กันอยู่บ้าง ส่วนเรื่องการเป่าปี่ลวงหนูไปกระโจนลงน้ำซึ่งเป็นนิทานของสองพี่น้องกริมม์ ผู้เขียนมองว่าคนไทยส่วนใหญ่ไม่รู้จักนิทานพื้นบ้านของเยอรมัน จึงควรใส่ชื่อนิทานเพิ่มไปในบทแปล หากผู้อ่านสนใจก็จะได้ค้นคว้าอ่านเพิ่มได้สะดวก

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

— Mes égéries, oui. C'est assez étonnant, d'ailleurs, un mot que toute une industrie emploie sans en connaître l'origine. Comme si les barbiers ne savaient pas qui était Figaro. (p. 30)

บทแปล

— ไซลี เหล่าพีรีเซ็นเตอร์สาวสุดเซ็กซี่ของฉัน ยิ่งไปกว่านั้น น่าแปลกใจนะ ที่ผู้คนในวงการแฟชั่นใช้คำว่าอีจีเรียกกันไปทั่วโดยไม่รู้จกที่มา เหมือนกับที่พวกช่างตัดผมไม่รู้จกว่าใครคือพิกาโร ทั้งที่พิกาโร ช่างตัดผมที่ชาวนาลาด เจ้าเล่ห์ ช่วยให้พระเอกและนางเอกของบทละครเรื่อง *ช่างตัดผมแห่งเซวิลล์* ได้สุขสมหวัง (น. 24)

ตัวอย่างนี้ผู้ประพันธ์กล่าวเพียงแค่ว่า “เหมือนกับที่พวกช่างตัดผมไม่รู้จกว่าใครคือพิกาโร” เพื่อสื่อความว่าช่างตัดผมทุกคนควรต้องรู้จกพิกาโร แต่สำหรับผู้อ่านชาวไทยที่อาจจะไม่รู้จกบทละครเรื่องนี้ ผู้เขียนจึงให้ข้อมูลเพิ่มเติม ทั้งชื่อบทละครและบทบาทของพิกาโรในละครเรื่องนี้ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อ

ตัวอย่างที่ 4

ต้นฉบับ

— Ensuite, vous signez une star en ascension qui sait prendre un air de drame, façon Isolde ayant survécu à Tristan, mais avec une carnation sublime. (p. 32)

บทแปล

— หลังจากนั้นคุณก็ไปเซ็นสัญญากับดาราสาวดาวรุ่งพุ่งแรงที่สร้างดราม่า เป็นแบบเดียวกับที่อีโซลด์ ตัวละครในโอเปร่าของวากเนอร์ ต้องใช้ชีวิตอย่างอมทุกข์เพราะทริสตันเสียชีวิตไปก่อน แต่ผิวพรรณหล่อกลับยังผุดผ่องอยู่ (น. 26)

ปัญหาในตัวอย่างนี้อยู่ที่การสะกดชื่อ Isolde แปลกไปจากที่คุ้นเคยกัน นิยายรักในยุคกลางที่อ้างอิงถึงในบทแปล มีชื่อในภาษาฝรั่งเศสว่า *Tristan et Iseult* ซึ่งแปลเป็นไทยว่า *ทริสตองกับอีเซอต์* แต่เนื่องจากผู้ประพันธ์กล่าวถึง *Tristan und Isolde* อุปรากรภาษาเยอรมันที่แต่งคำร้องและทำนองโดยริชาร์ด วากเนอร์ (Richard Wagner) ผู้เขียนจึงตัดสินใจถ่ายเสียงชื่อ Isolde เป็น “อีโซลด์” และเพิ่มข้อมูล “ตัวละครในโอเปร่าของวากเนอร์” เพื่อให้รู้ว่าเป็นการออกเสียงแบบเยอรมัน รวมทั้งถ่ายเสียงชื่อ Tristan เป็น ทริสตัน แบบเยอรมันเช่นกัน

นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ได้เสนอมุมมองว่า แม้อีโซลด์จะเศร้าเสียใจจากการสูญเสียทริสตัน แต่ก็ยังคงดีใจได้เพราะมีผิวพรรณที่เปล่งปลั่ง ฌ็อง-หลุยส์ ดีไซเนอร์ชื่อดังต้องการจับกลุ่มลูกค้าซึ่งเป็นหญิงที่แม้จะประสบความสำเร็จยาก แต่หากดูแลรักษาผิวพรรณได้ดีก็ยังคงดีใจได้ ในส่วนนี้ ผู้เขียนไม่ได้เพิ่มคำอธิบายเข้าไป เพราะคิดว่าผู้อ่านบทแปลน่าจะคิดต่อไปเองได้

ตัวอย่างที่ 5

ต้นฉบับ

— Il y a des gens qui pensent qu'une fibule romaine a la même valeur artistique qu'un tableau de Giorgione. Moi, je fais encore la différence entre un accessoire et un chef-d'œuvre. Mais un nombre croissant de gens se tiennent du côté de la fibule. (p. 48-49)

บทแปล

— หลายคนคิดว่าเข็มกลัดโรมันมีคุณค่าทางศิลปะเทียบเท่ากับภาพเขียนของจิตรกรจอร์โจเน ส่วนฉันยังเห็นความแตกต่างระหว่างของประดับที่ใช้ประโยชน์ได้กับผลงานชิ้นเอก แต่คนที่เทิดทูนเข็มกลัดก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (น. 40)

ในที่นี้ ฌ็อง-หลุยส์เปรียบเข็มกลัดโรมันกับภาพเขียนของจิตรกรจอร์โจเน ซึ่งจัดเป็นงานศิลปะ แต่ผู้คนที่เทิดทูนเข็มกลัด (ของใช้) ราวกับเป็นงานศิลปะ ส่วนตัวเองแยกแยะได้ระหว่างของใช้กับงานศิลปะ (ซึ่งไม่ได้มีประโยชน์ใช้สอย) เพื่อให้ผู้อ่านคนไทยเข้าใจในประเด็นละเอียดอ่อนนี้ ผู้เขียนจึงเสริมข้อความ “ที่ใช้ประโยชน์ได้” เข้าไป

2.4 วัฒนธรรมด้านศาสนา ความเชื่อและตำนาน

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

— Comment ses adeptes voient-ils le monde, comment peuvent-ils édifier des autels devant mes cartons à chapeaux, cela reste pour moi une énigme... (p. 26)

บทแปล

— สาวกพวกนั้นมองโลกนี้ยังไงกันนะ ทำไมพวกเขาบูชากล่องใส่หมวกซึ่งเป็นเพียงเปลือกนอกของฉันกัน เรื่องพวกนี้ยังเป็นปริศนาสำหรับฉันอยู่เลย... (น. 22)

ปัญหาในการแปลประโยคนี้คือผู้อ่านชาวไทยจะไม่เข้าใจว่าการตั้งแท่นบูชาตรงหน้ากล่องใส่หมวกนั้นคืออะไร ในบริบทนี้ ผู้ประพันธ์กำลังพูดถึงพวกเหยื่อแฟชั่นที่คลั่งไคล้เหล่าดีไซเนอร์ พวกเขาถึงขั้นเทิดทูนบูชาผู้สร้างสรรค์แฟชั่น หมวกที่ผู้ประพันธ์พูดถึงอาจสื่อถึงแฟชั่นชั้นสูงที่หรูหรา เวลานำหมวกเดินทางไปที่ใดก็ต้องใส่กล่องเฉพาะซึ่งทำให้ทรงรูปทรงของหมวกได้ดี แต่การตั้งแท่นบูชากล่องหมวก อาจสื่อถึงความผิดพลาดของพวกเหยื่อแฟชั่นแทนที่จะเคารพที่ตัวหมวกซึ่งเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าอย่างแท้จริง พวกเขากลับไปบูชากล่องใส่หมวก ดังนั้น เพื่อถ่ายทอดความหมายให้ตรงประเด็น ผู้เขียนจึงอธิบายเพิ่มว่ากล่องใส่หมวกเป็นเพียงเปลือกนอก

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

— Je ne parle pas des femmes, je parle des golems que les magazines féminins habillent de ce nom-là. (p. 75)

บทแปล

— ฉันไม่ได้หมายถึงผู้หญิงสักหน่อย ฉันกำลังพูดถึงตุ๊กตาที่ปั้นขึ้นมาและที่ทีมงานนิตยสารผู้หญิงเสกให้มีชีวิต (น. 60)

ในตอนแรกผู้เขียนมีปัญหาในการแปลคำว่า Golem เข้าใจว่าเป็นตุ๊กตาและที่ทีมงานนิตยสารผู้หญิงจับมาแต่งตัว แต่เมื่อไปหาข้อมูล ได้พบบทความเรื่อง Golems: กำเนิดและความสำคัญในคติชนวิทยาชาวยิว ในเว็บไซต์ lifehackk ซึ่งกล่าวว่า “Golem เป็นมนุษย์ประดิษฐ์ที่ทำจากดินหรือฝุ่นที่นำมาสู่ชีวิตโดยการจัดพิธีกรรมและสูตรมหัศจรรย์ ตามตำนานโกเลมสามารถถูกสร้างขึ้นโดยแรบไบที่ทรงอิทธิพลเท่านั้น” จึงต้องปรับบทแปลให้ถูกต้องตามข้อมูลในตำนาน แปลว่า “ตุ๊กตาที่ปั้นขึ้นมา” และ “ที่ทีมงานนิตยสารผู้หญิงเสกให้มีชีวิต”

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

— Moi, j'arrive comme une sainte-nitouche sur les ailes de la dernière collection, les tendances, les tendances, elles se mettent à genoux, voilà que revient parmi nous Notre-Dame de Laghet, mais déguisée en Fred Astaire. (p. 76)

บทแปล

— แล้วฉันก็เข้ามาแบบคนมือถือสาปปากถือศีล พร้อมกับปีกสองข้างจากคอลเล็กชั่นล่าสุด ข้างหนึ่งเป็นเทรนด์ต่าง ๆ อีกข้างหนึ่งก็เป็นกระแสต่าง ๆ พวกหล่อนก็เริ่มคุกเข่าลง นี่ไงละ แม่พระแห่งลาเกตต์เสด็จกลับมาท่ามกลางพวกเราแล้ว แต่แม่พระมาในคราบของเฟรด แอสแตร์ สุดยอดนักเต้น (น. 61)

ในตอนแรก ผู้เขียนแปล une sainte-nitouche ว่าเป็น “แม่พระเสร้างว่า” เนื่องจากเห็นว่าคำแปลนี้เชื่อมโยงกับคำต้นฉบับ ประกอบกับบริบทพูดถึงแม่พระ แต่ได้รับคำแนะนำว่า une sainte-nitouche หมายถึงคนที่มีลักษณะเสร้าง หน้าไหว้หลังหลอก และเป็นคำศัพท์ที่ใช้กันจริง ๆ ในภาษาฝรั่งเศส แต่ “แม่พระเสร้างว่า” สื่อความไม่ชัดเจนและไม่ได้เป็นคำที่คนไทยใช้กัน ผู้เขียนจึงเปลี่ยนเป็นคำไทยที่สื่อความหมายเดียวกับต้นฉบับ “คนมือถือสาปปากถือศีล” นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังได้เชื่อมโยงแม่พระแห่งลาเกตต์กับเฟรด แอสแตร์ (Fred Astaire) ซึ่งเป็น “สุดยอดนักเต้น” ผู้เขียนจึงเพิ่มข้อมูลนี้เข้าไปเพื่อขยายความว่าเฟรด แอสแตร์เป็นใคร

2.5 วัฒนธรรมด้านการกีฬา

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

— Mes qualités de renvoi sont bonnes, je peux être lisse comme un mur de pelote basque, mais c'est vous qui tiendrez la chistera. (p. 22)

บทแปล

— ฉันส่งลูกบอลกลับได้ดี ฉันเรียบได้ราวกับกำแพงเปโลตาบาสก์ที่ได้บอลกลับ แต่คุณต้องเป็นคนใช้แร็กเกตพาดนะ (น. 18)

ตัวอย่างนี้เป็นการเปรียบเทียบการกล่าวตอบโต้กันระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับผู้สัมภาษณ์ว่าเป็นเหมือนการเล่นกีฬายิงเปโลตาบาสก์ (la pelote basque) ซึ่งเป็นกีฬาโบราณยิงเปโลตาบาสก์พัฒนามาจากการเล่น jeu de paume ที่เป็นต้นกำเนิดกีฬาเทนนิสในปัจจุบัน ผู้เล่นทั้งสองฝ่ายตีลูกที่เรียกว่า la pelote กัน หรือตีลูกไปที่กำแพงให้ลูกสะท้อนกลับมา ปัญหาของผู้เขียนในกรณีนี้คือกีฬาเปโลตาบาสก์ไม่เป็นที่รู้จักสำหรับชาวไทยในตอนแรกผู้เขียนคิดจะแปลเป็นการน็อคบอร์ดเทนนิสที่ชาวไทยคุ้นเคย ซึ่งเป็นการแปลโดยใช้วัฒนธรรมปลายทางแทนที่วัฒนธรรมต้นทาง (L'ethnocentrisme) แต่เมื่อมาพิจารณาว่าอาจจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดในข้อเท็จจริง คิดว่ามีการเล่นเทนนิสในยุคสมัยนั้นจริง ๆ จึงตัดสินใจกลับมาใช้เปโลตาบาสก์เช่นเดิม

ตัวอย่างที่รวบรวมมานำเสนอในบทความนี้ ล้วนเป็นการอ้างอิงบริบททางวัฒนธรรมที่ผู้เขียนประสบปัญหาในการแปลเป็นภาษาไทย เนื่องจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมของภาษาต้นทางและภาษาปลายทาง ประกอบกับผู้ประพันธ์มักกล่าวถึงสิ่งที่มีลักษณะเฉพาะ หรือเป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ หรือตำนานของชนบางกลุ่ม หรือในบางยุคสมัย ซึ่งอาจจะไม่เป็นที่รับรู้กันในวงกว้าง และการที่ผลงานเรื่องนี้เป็นแนวเสียดสี ดูแคลน ขวนให้ผู้อ่านขบขัน จึงจำเป็นที่ผู้อ่านจะต้องได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน เพื่อเข้าถึงอารมณ์ที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อ

3. บทสรุป

การแปลบริบททางวัฒนธรรมจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งเป็นปัญหาที่ผู้แปลส่วนใหญ่ต้องเผชิญและต้องหาวิธีแก้ไข งานเขียนที่สร้างสรรค์ขึ้นในภาษาหนึ่งในกรอบของวิถีชีวิต ความรู้ ความคิด ความเชื่อแบบหนึ่ง เมื่อมีการแปลไปสู่อีกภาษาหนึ่ง สิ่งที่ผู้แปลต้องคำนึงถึงอย่างมากคือทำอย่างไรผู้อ่านบทแปลจึงจะเข้าใจภาพ ความคิดและความรู้สึกที่ต้นฉบับต้องการสื่อ ผู้แปลต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเข้าใจสิ่งที่สื่อผ่านภาษา ต้องตีความภาพที่

นำเสนอและตีความความหมายที่แฝงนัยอยู่ เพื่อเข้าถึงงานต้นฉบับอย่างแท้จริง จากนั้นต้องพิจารณาว่าผู้อ่านบทแปลเป้าหมายมีคุณสมบัติอย่างไร มีความรู้ในเรื่องที่ต้นฉบับพูดถึงมากน้อยแค่ไหน ดังเช่นในกรณี *ใต้พัสดรรากหญ้า* ผู้เขียนมองว่าสิ่งที่ผู้ประพันธ์กล่าวถึงเป็นสิ่งที่ผู้อ่านชาวไทยไม่คุ้นเคย และบ่อยครั้งผู้ประพันธ์เสนอมุมมองที่เฉพาะตัวมาก หากแปลตรงตามต้นฉบับ ผู้อ่านก็จะไม่เข้าใจ ทำให้ผู้เขียนต้องแปลให้ชัดเจนกว่าต้นฉบับ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมให้คำอธิบาย รวมถึงเพิ่มสำนวนไทยที่ผู้อ่านคุ้นเคย เพื่อให้ผู้อ่านที่ตอนแรกอาจจะยังเห็นภาพไม่ชัดเจน หรือยังไม่เข้าใจประเด็นที่นำเสนอ หรือยังไม่รู้จักวัฒนธรรมที่แตกต่าง ให้เข้าถึงสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อได้ อย่างไรก็ตามก็ดีผู้เขียนระมัดระวังที่จะไม่ทำให้โครงสร้างหลักของงานต้นฉบับเสียหาย เพิ่มข้อมูลเท่าที่จำเป็น และหลีกเลี่ยงการใช้วัฒนธรรมปลายทางเข้าไปแทนที่วัฒนธรรมต้นทาง เนื่องจากไม่ต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจผิดในข้อเท็จจริง แน่หนอนว่าการเพิ่มข้อมูลเพียงเล็กน้อยไม่สามารถทำให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจทุกเรื่องได้อย่างทะลุปรุโปร่ง แต่ผู้เขียนต้องการกระตุ้นให้ผู้อ่านรู้สึกถึงบางอย่างที่แฝงอยู่ จากนั้นหากผู้อ่านต้องการทราบข้อมูลเพิ่มเติมก็สามารถไปค้นคว้าต่อได้

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา กองทิพย์ จารุพินทุโสภณ. (2560). *ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย*. ปทุมธานี : Print4u.
- นิรนาม. (ม.ป.ป.). *Golems: กำเนิดและความสำคัญในคติชนวิทยาชาวฮิว*. LIFEHACKK. สืบค้นจาก <https://th.lifehackk.com/83-what-is-a-golem-4173438-8500>
- พระอุดมธีรคุณและบัณฑิตกา จารุมา. (2563). ภาษาและวัฒนธรรม: ความหมาย ความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างกัน. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 7(2), 53-63. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/H9bDI>
- สรพรเพชญ์ เกตตะพันธ์. (2563). *บทแปลนวนิยายเรื่อง "ใต้พัสดรรากหญ้า" ของมาร์ก ลีองบรง (หน้า 7-98) พร้อมบทวิเคราะห์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ
- Delisle, J. (1993). *La traduction raisonnée*. Ottawa : Presse de l'Université d'Ottawa.
- Lambron, M. (2009). *Théorie du chiffon*. Paris : Grasset.
- Lederer, M. (1994). *La traduction aujourd'hui – le modèle interprétatif*. Coll. Lettres Modernes. Paris : Hachette.